

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

زمان چاپ: ۱۴۰۰/۰۳/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی عوامل درونی و بیرونی مهم افت تحصیلی دانش آموزان

مرادکوسه^۱، پرویز خدیر^۲، عارف فرهنگند^۳

۱- لیسانس آموزش ابتدایی

۲- لیسانس آموزش ابتدایی

۳- لیسانس آموزش ابتدایی

چکیده:

یکی از معضلات مهم نظام آموزشی کشور ما و کشورهای دیگر افت تحصیلی است که سبب هدر رفتن نیروی انسانی و مادی جامعه می شود. هدف پژوهش حاضر بررسی علل افت درونی و بیرونی مهم تحصیلی دانش آموزان میباشد در پژوهش حاضر به تناسب موضوع و به منظور بررسی حاضر بررسی علل افت درونی و بیرونی مهم تحصیلی دانش آموزان از روش تحقیق توصیفی و روش جمع آوری کتابخانه ای اطلاعات استفاده می شود محقق در تحقیق توصیفی به جمع آوری اطلاعات واقعی و مفصل از پدیده مورد نظر می پردازد پژوهشگر به شناسایی و بررسی مسائل و شرایط و وقایع جاری مبادرت می کند در مقاله حاضر عوامل ترس از شکست، عدم تمرکز، عدم مدیریت زمان اختلالات یادگیری یکی از علل اصلی افت تحصیلی در دانش آموزان ابتدایی، سبک زندگی دانش آموزان از عوامل تاثیرگذار بر افت درسی، باورهای والدین، محتوای کتب درسی، نقش برنامه درسی، رابطه آنها با افت تحصیل دانش آموزان مورد مطالعه پرداخته شده است.

کلیدواژه: عوامل درونی و بیرونی، عوامل مهم، افت تحصیلی، فردی، خانوادگی، اجتماعی.

مقدمه

آموزش و پرورش یکی از قدیمی ترین نهادهای اجتماعی است که از بدو تشکیل زندگی گروهی انسان و در پاسخ به نیاز انسانها در روابط متقابل به شکل ابتدایی خود وجود داشته است. آموزش و پرورش رسمی از اوایل قرن حاضر به صورت یک نظام فراگیر، ابتدا جوامع پیشرفته و متعاقب آن سراسر جوامع در حال پیشرفت را فرا گرفته است و امروز جامعه ای نیست که این نظام نقشی در تحول و پیشرفت آن نداشته باشد. (گلشن فومنی، ۱۳۸۲، ۱۳)

قلمرو رشد و فعال شدن استعدادها و تواناییهای آدمی را زمان- مکان (جایگاه) یا شرایط زمانی- مکانی (موقعیت) تعیین می کند و جهت می دهد. بنابراین تربیتی سودمند و اثربخش خواهد شد که آن شرایط را در نظر بگیرد و با آنها هماهنگ باشد و یا بتواند شرایط نامطلوب را به شرایط مطلوب تغییر دهد. به عبارت دیگر رشد و تکامل و فعال شدن استعدادها و تواناییهای هر شخص، مستلزم وجود سالم: خانواده

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

سالم، جامعه سالم و موقعیت (مجموع شرایط زمانی-مکانی موثر) سالم است و توأم بودن آنها از ضرورت‌های آموزش و پرورش موثر و موفق است. (شعاری نژاد، ۱۳۸۱، ۲۱).

هدف پژوهش

بررسی علل افت تحصیلی در دانش آموزان میباشد

اهداف جزئی

۱- شناسایی عوامل فردی بر افت تحصیلی دانش آموزان

۲- شناسایی عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی دانش آموزان

۳- شناسایی عوامل آموزشی بر افت تحصیلی دانش آموزان

روش تحقیق

برای انجام این تحقیق از روش توصیفی و کتابخانه ای برای جمع آوری اطلاعات استفاده شده است.

یافته

ترس از شکست

در حالت کلی، دانش آموزان تمام تلاش خود را می کنند، اما گاهی، هنوز هم خیلی خوب نتیجه نمی گیرند. خوب است بدانید که دانش آموزان، از توجه زیاد می ترسند. به عنوان مثال، برچسب باهوش بودن، آنها را در کانون توجه قرار می دهد. بنابراین، اگر دانش آموز، حتی پس از تلاش برای مدت طولانی، افت تحصیلی داشته باشد، ترس مادام‌العمر در او ایجاد می شود و از عملکرد مناسب ناکام می ماند.

عدم تمرکز

در عصر اطلاعات و فناوری که دستگاه‌های هوشمند و تلفن‌های همراه، نیاز اساسی جامعه هستند، تمرکز بر مطالعه، بدون حواس‌پرتی بسیار دشوار است. علیرغم دسترسی به اینترنت در هر زمان، مشارکت در شبکه‌های اجتماعی و انواع بازی‌های ویدیویی در دسترس آنها، یافتن زمان برای مطالعه چندان ساده نیست. این خود، یکی از دلایل مهم در افت تحصیلی دانش‌آموزان است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

عدم مدیریت زمان

همه می‌دانیم که زمان بسیار گرانبهاست. هیچ زمان از دست‌رفته‌ای را نمی‌توان بازیابی کرد. حواس‌پرتی‌های روزمره، بیشتر وقت دانش‌آموزان را می‌گیرد. غالباً دانش‌آموزان، به دلیل تعداد زیاد تعهدات تحصیلی، نمی‌توانند مطالعات خود را اولویت‌بندی کنند و در نتیجه زمان ارزشمند خود را از دست می‌دهند. بنابراین، دانش‌آموزانی که نمی‌توانند زمان را به اندازه کافی مدیریت کنند، در مدرسه شکست می‌خورند. عدم مدیریت زمان یکی از دلایل افت تحصیلی دانش‌آموزان است.

اختلالات یادگیری یکی از علل اصلی افت تحصیلی در دانش‌آموزان ابتدایی

اصطلاح اختلال یادگیری معمولاً برای دانش‌آموزانی به کار می‌رود که ضریب هوشی متوسط یا بالاتر از متوسط دارند، اما در یادگیری برخی موضوعات و مفاهیم درسی، دچار مشکل هستند و از نظر درسی، در سطحی که از آن‌ها انتظار می‌رود، قرار ندارند.

بر اساس مقاله‌ای که در سایت ScienceDaily منتشر شده است، بیش از ۱۰ درصد دانش‌آموزان، با مشکلات مربوط به اختلالات یادگیری دست و پنجه نرم می‌کنند. برخی از کودکان نیز درگیر بیش از یک نوع اختلال یادگیری هستند.

اختلالات یادگیری یکی از علل اصلی افت تحصیلی در دانش‌آموزان ابتدایی است. بی‌توجهی به مشکلات یادگیری دانش‌آموزان، از جمله اختلال یادگیری ریاضی، اختلال دیکته‌نویسی، اختلال خواندن و عدم درمان آن‌ها، می‌تواند چالش‌های فراوانی را در زمینه تحصیلی برای آن‌ها ایجاد کند و منجر به افت تحصیلی و پایین آمدن نمرات درسی آن‌ها شود.

سبک زندگی دانش‌آموزان از عوامل تاثیرگذار بر افت درسی

وجود برخی اشتباهات در سبک زندگی دانش‌آموزان را می‌توان یکی از علل اصلی افت تحصیلی در دانش‌آموزان دبیرستانی و دانش‌آموزان سایر مقاطع در نظر گرفت.

استفاده طولانی مدت از گوشی، گشت و گذار بیش از اندازه در فضاهای مجازی، ناتوانی در مدیریت صحیح زمان برای مطالعه، استراحت و تفریح، اهمال کاری و به تعویق انداختن انجام کارها، پرخوری یا کم‌خوری، پرخوابی یا کم‌خوابی، همه این‌ها می‌توانند بر سلامت جسم و روان دانش‌آموزان تاثیر منفی داشته باشند و در نهایت منجر به افت تحصیلی دانش‌آموز شوند.

باورهای والدین

سه عامل به عنوان مهمترین عوامل جهت موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان مطرح است که از این عوامل با نام «باورهای والدین» یا «اهداف والدین» یاد می‌کنند:

باور والدین و مشخص کردن نکات مهم و با اهمیت در زندگی و انتقال این باورها و اعتقادات به کودک، با شیوه‌ای صحیح و منطقی، کودک را در جهت‌گیری‌ها و رفتارهایش یاری می‌دهد. به‌طور مثال، اگر تحصیل، موفقیت تحصیلی و تحصیلات بالای فرزند برای والدین از

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، باید این باور به شیوه‌ای درست و منطقی برای کودک شرح داده شود تا کودک بفهمد که برای والدین او، موفقیت تحصیلی جایگاه ویژه‌ای دارد، تا بر همین اساس گام بردارد.

عقیده و باور والدین درباره هر موضوعی باید در رفتار خود آنها جلوه‌گر شود. والدینی که از دروغگویی بیزارند و دوست ندارند فرزندشان این خصلت زشت را بیاموزد، باید این باور را به‌طور عملی نشان بدهند. اگر والدین عقیده دارند که ارتباط و حضور مستمر آنها در مدرسه فرزندشان باعث موفقیت تحصیلی او می‌شود، باید این عقیده را اجرا کنند. به این معنی که با برقراری ارتباط موثر و مناسب با اولیاء مدرسه ی فرزندشان باعث فراهم کردن زمینه مناسب برای موفقیت فرزندشان شوند. بنابراین باورهای والدین و انتقال این باورها با شیوه‌ای درست و منطقی به فرزند، او را در جهت‌گیری‌ها و یافتن مسیر صحیح یاری می‌کند (قایمی، ۱۳۷۳)

محتوای کتب درسی

از عوامل مهم و تعیین کننده در افت یا پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کتابهای درسی است که به دانش آموزان ارائه می شود. این مسئله از دو جهت در نظام آموزشی حائز اهمیت است. اول آنکه: ارزشیابی تحصیلی و استخدامی، تعیین صلاحیت علمی افراد و نیز ملاک ورود به دانشگاهها و مراکز آموزشی عالی، و... بر محور کتابهای درسی و فهم محتوای آن استوار است. دوم اینکه: اگر بگوییم کتب درسی تنها وسیله آموزشی است که در اختیار معلمین قرار می گیرد، سخنی به گزاف نگفته ایم. اکنون این سؤال به جاست که آیا تنها هدف نظام تعلیم و تربیت انتقال محتوای کتب درسی به دانش آموزان است؟ آیا انتظار جامعه، از نظام آموزشی تنها انباشته کردن اصطلاحات و مفاهیم موجود در کتب درسی است در ذهن دانش آموزان یا نه آنچه مهم است، تربیت صحیح و اسلامی دانش آموزان است. یعنی ایجاد جو و محیطی مطلوب در مدرسه برای رشد و پرورش استعداد های نهفته و شکوفا کردن قوه ابتکار و خلاقیت، آموزش آداب و ارزشهای اسلامی به دانش آموز است تا با آمادگی قبلی کافی افرادی سازنده برای جامعه تربیت شوند. «آنچه باید در هر نظام تعلیم و تربیت و ملحوظ باشد، تربیت شهروندان سازگار، ساختن و پرداختن شخصیت‌های سالم، انتقال علوم و معارفی است که ابعاد وجود مختلف جهان هستی را می شناساند .

پر واضح است که انتقال علوم و معارف تنها نقش ابزار و مقدمه دارند نه هدف. لکن متأسفانه آنچه در نظام آموزشی ما به عنوان هدف اصلی قلمداد می شود تنها انتقال دانش و معارف موجود در کتابهاست (شرکاوی، ۱۳۹۶).

نقش برنامه درسی

برنامه‌های درسی اگر با نظر کارشناسان و روان‌شناسان تربیتی تهیه و تنظیم شوند و مطالب به‌طور واضح و خالی از ابهام باشند و درست اجرا شوند از عقب‌ماندگی احتمالی شاگردان جلوگیری خواهد شد. به عبارت دیگر، برنامه‌های نامنظم و بی‌ارتباط با یکدیگر موجب سردرگمی و اختلال در یادگیری می‌شوند و در نتیجه باعث افت تحصیلی می‌شوند. روش‌های تدریس نیز باید با توجه به تفاوت‌های فردی و شناخت کامل شاگردان به کار رود. در واقع فضای آموزشی بهتر و روش‌های تدریس مؤثرتر، اگر با نیازهای دانش‌آموزان تطبیق داشته باشد، مانع عقب‌ماندگی دانش‌آموزان می‌گردد. روان‌شناسان معتقدند بهترین روش‌های آموزشی آنهایی هستند که براساس نیازها و امکانات بدنی و روانی یادگیرندگان تنظیم و اجرا گردند، نه آنهایی که شاگردان را وامی‌دارند تا خود را با روش آموزشی خاصی سازگار کنند (پارسا، ۱۳۷۶)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

نتیجه گیری

افت تحصیلی یکی از چالش‌های رایج در دوران دانش‌آموزی و خصوصاً نوجوانی است. افت نمرات درسی اگر به‌موقع شناسایی و برطرف نشود، اثرات منفی زیادی بر زندگی اجتماعی، شخصی و شغلی دانش‌آموز خواهد داشت. دانش‌آموزان، معلمان، خانواده و جامعه در بروز افت تحصیلی و همچنین پیشگیری و برطرف کردن آن نقش دارند: دانش‌آموزان باید با تجدیدنظر در برنامه‌ریزی درسی و افزایش تلاش خود برای حل افت تحصیلی اقدام کنند. معلمان، خانواده‌ها و نهادهای آموزشی باید به‌صورت مداوم علل افت تحصیلی نوجوانان و کودکان را بررسی کنند و برای پیشگیری و جبران‌شان، اقدامات لازم را انجام دهند. تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد در کشور ما شکست تحصیلی زیاد و پر حجم بوده و از همان سال اول ابتدایی گریبانگیر برخی از دانش‌آموزان می‌شود. تحلیل‌های آماری نشان می‌دهند که این پدیده در ایران نیز همانند سایر جوامع گزینشی بوده و همه طبقات به یک نسبت با آن مواجه نیستند. این امر در مناطق محروم و روستایی و در میان حاشیه‌نشینان شهرها بسیار عمیق‌تر است. متأسفانه گاه در ارائه آمار و ارقام، دقت لازم صورت نمی‌گیرد تا میزان و حجم واقعی معضلات آموزشی و فرهنگی مشخص شود. وقتی در مواردی مانند مسأله بی‌سوادی آمار متفاوتی از ۲۲ تا ۳۲ درصد ارائه می‌شود، چگونه انتظار داریم برنامه‌ریزی درستی در این مورد صورت گیرد؟ متأسفانه بدتر از این، در بحث افت تحصیلی پاک کردن صورت مسأله، به جای حل مسأله در بحث افت تحصیلی قابل تأمل است. یعنی به جای مردودی و تجدیدی، اجازه تکرار امتحان در نوبت‌های متوالی را به معنی کاهش افت تحصیلی بیان می‌کنند. شناخت علل فردی، خانوادگی از یک طرف و علل ساختاری و آموزشی نظام تعلیم و تربیت از طرف دیگر مسائل را پیچیده‌تر کرده است. در مقاله حاضر عوامل ترس از شکست، عدم تمرکز، عدم مدیریت زمان اختلالات یادگیری یکی از علل اصلی افت تحصیلی در دانش‌آموزان ابتدایی، سبک زندگی دانش‌آموزان از عوامل تاثیرگذار بر افت درسی، باورهای والدین، محتوای کتب درسی، نقش برنامه درسی، رابطه آنها با افت تحصیل دانش‌آموزان مورد مطالعه پرداخته شده است.

روش برطرف کردن افت تحصیلی

برای آنکه بتوان افت تحصیلی دانش‌آموزان را برطرف نمود، روش‌های زیادی وجود دارد. به عنوان مثال، دانش‌آموزانی که نمرات پایینی در یک یا چند کلاس دارند، بایستی برنامه منظمی برای مطالعه ۳۰ تا ۴۵ دقیقه در روز داشته باشند.

آن دسته از دانش‌آموزانی که پس از مدتی مطالعه، حوصله‌شان سر می‌رود، باید عادت خواندن خود را تغییر دهند. این می‌تواند مطالعه کوتاه رمان، کتاب، مجله یا برنامه مورد علاقه آنها باشد. با این کار عادت‌های نشستن و تمرکز را در آنها ایجاد می‌کنند.

وقت گذاشتن برای فکر کردن در مورد روش‌های اشتباه مطالعه، بسیار موثر است. یکی از راه‌های موثر برای پیشگیری از افت تحصیلی دانش‌آموزان، آموزش و یادگیری‌های آنلاین است که می‌تواند همراه با آزمون‌های آنلاین درسی باشد. در این روش، اگر دانش‌آموز در موردی خاص دچار مشکل شود، راهکار این است که مکث کرده و کمک بگیرد. هیچ محدودیتی در خدمات یادگیری آنلاین وجود ندارد.

سوالات متداول

از جمله سوالاتی که درباره افت تحصیلی دانش‌آموزان پیش می‌آید عبارتند از:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

مهم ترین عواملی که بر افت تحصیلی دانش آموزان نقش دارد، چیست؟

عوامل زیادی در کنار شرایط فردی دانش آموز، در افت تحصیلی موثر است که از آن جمله می‌توان، مدرسه، خانواده و جامعه را نیز تاثیرگذار دانست.

روش های آمادگی برای امتحانات چیست؟

دانش آموزان، با شرکت در دوره‌های آمادگی آزمون آنلاین، می‌توانند موفقیت خود را دوچندان کنند. زمان اضافی تحقیق، تجزیه و تحلیل، پیش از آزمون اصلی، به مغز این امکان را می‌دهد که مفاهیم را برای طولانی مدت حفظ کند.

آیا بررسی روزانه یادداشت ها می تواند نقشی در کیفیت تحصیلی داشته باشد؟

توصیه می شود، در پایان هر روز مدرسه، نوجوانان با مرور یادداشت‌های کلاس خود، در مجموع در ۱۰ دقیقه برای هر درس، وقت بگذارند. این باعث می‌شود تا مطالب، بهتر در حافظه بماند.

منابع

- شرکاوی، محمد، (۱۳۷۹)، درآمدی به جامعه شناسی آموزش و پرورش، ترجمه، محمدجعفر پوینده، تهران، نقش جهان.
- شعاری نژاد، علی اکبر (۱۳۸۱)، فلسفه آموزش و پرورش، تهران: امیرکبیر.
- گلشن فومنی، محمدرسول (۱۳۸۲)، جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران: دیدآور.
- پارسا، محمد، (۱۳۷۶) روان‌شناسی تربیتی، تهران، علمی، چاپ چهارم.